

Sajnos, valószínűleg még sok év, esetleg évtized telik el, míg mindez orvoslásra talál. Addig mi lehet a feladatunk? Terjeszteni a hitet a tanítói hivatásban és fölrázni a szunnyadó alkotásvágyat.

Seres József.

IRODALOM.

Dr. Gelei József, *A nemzetnevelés alapja*. Kolozsvár. 1942. 86. l.

Jeles biológusunknak dr. Gelei Józsefnek rövid időn belül ez immár a második könyve, amely a nevelés kérdéséről szól. Könyvében ő is, mint az utóbbi esztendőkből majdnem mindenki, kifejezetten nemzetnevelésről, a nemzetnevelés feladatairól beszél. Azok számára, akik ezt a sajátosan: a mi történelmi életünk tanulságaiból sarjadt és már századunk eleje óta kialakult fogalmat ismerik, igen érdekes és tanulságos annak megállapítása, mit ért Gelei a nemzetnevelésen. De tanulságos különösen azért, mert az egész könyvecskének tartalmát, mindazokat a feladatokat, amelyeket szerinte a nemzet jobb jövődjére érdekében végre kell hajtani, egyúttal pedig a nemzeti élet helyesebb átszervezéseinek gondolatát ez a fogalom határozza meg.

Gelei meghatározása szerint »... a nemzetnevelés nem más, mint a nemzetlelkében olyan feltételek megteremtése, amelyek révén a magától is lezajló történelem tudatos és megfontolt tervek szerint felelősen igazgatható«, vagyis »a nemzetnevelés a maga eszményi magaslátán egyenlővé lesz a nemzettörténelem megfontolt, tervszerű igazításával és irányításával.« (5—6.)

Már ezekben a meghatározásokban is feltűnhetik az olvasónak, hogy szerzőnk mennyire kiterjeszti, milyen széles körre kitágítja a nemzetnevelés fogalmát. Jogosan felmerülhet minden nevelőben az a kérdés, vállalhatja-e a nevelés a történelem tudatos és megfontolt, egyben pedig felelős igazgatását, illetőleg nevelői munkának nevezhető-e mindama feladatok elvégzése, amelyek a nemzetnevelésnek ebből a legkülönösebb, sajátos jellegű munkaterületeket egybefoglaló fogalmából következnek. Ugyanis nemcsak ezek a meghatározások és a velük kapcsolatos történelmi példák, hanem az egész könyvnek tartalma is arra vallanak, hogy szerzőnk felfogása szerint minden, ami tudatosan és tervszerűen a nemzet felállítására, fejlődésére érdekében történik, mindaz, aminek ennek érdekében történnie kell, tulajdonképpen nemzetnevelés.

Gelei szerint a nemzetet öt vonatkozásban kell nevelnünk, »tehát a nemzetnevelés a) a nemzettest, b) a nemzetetérő, c) a nemzetegészség, d) a nemzetszellem és e) a nemzetközösség és nemzethit fejlesztésében és tökéletesítésében valósul meg«. Ehhez még hozzáteszi, hogy »a nemzetnevelés megvalósításához tartozik még a nevelésszolgálat megszervezése, egyik oldalon a nevelők másik oldalon a nevelendők szempontjából.« (14.)

Mindnyájunk előtt világos és érthető, ha azt halljuk, hogy a nemzet testének nevelése, »tehát »a nemzet állományának gyarapítása érdekében egyfelől az anyaság kérdéseivel, másfelől pedig... a

családon belül a nevelés nagy kérdéseivel kell foglalkoznia a nemzetnevelésnek. Némi kétségeink lehetnek azonban már az iránt, hogy vajjon »a családalapítás, a családfenntartás kérdése: kifejezetten nevelési kérdések-e, s hogy nemzetnevelő feladat-e« a nép helyes táplálkozásának megoldása, ... a család egészségének megtartása, megőrzése és fejlesztésének vállalása és szolgálata, ... a család táplálása olyan iramban, hogy a gyermekek testben jólfejtlenül nőjjenek fel, ... a háztartás vezetése, a gondos beosztás.« (17). Kétségtelenül nevelői ráhatások készítik elő a felnövekvő nemzedéket és irányítják a felnőttek társadalmát abban az irányban, hogy mind e feladatokat helyesen és a nemzeti közösség érdekében lelkiismeretes gonddal végezze el. Az is tagadhatatlan, hogy mindaz, ami a család egészségügyének és gazdasági jóllétének érdekében történik, a környezetre bensőleg is alakító hatással van. Így azután annak tudatosítása is a nemzetnevelés feladatai közé számítható, hogy a családról való gondoskodás minden lépése valamilyen — kedvező, vagy kedvezőtlen — hatással van a család minden egyes tagjára.

Mindez azonban nem teszi elfogadhatóvá azt az állásfoglalást, amely ez utóbbi tevékenységeket is a nevelés fogalma alá rendeli. Hogy szerzőnk eme megállapításaiban nem pontatlan fogalmazásról van szó, azt bizonyítják a következő fejezetekben foglaltak is. Azokban is mindenütt az odasorolt teljes feladatkört nemzetnevelési feladatnak jellemzi. Amikor pl. a nemzetegészségneveléséről beszél, a következőket halljuk: »A nemzetnevelés főfeladata tehát itt az, hogy a nemzetnek túlnyomóan egészséges rétegeit még egészségesebbé tegyük s ezáltal a nemzet teljesítő képességét békében és háborúban egyaránt fokozzuk.« (21). »Az egészség-ápolás« — így folytatja — »egyfelől táplálkozás kérdése, az egészségfenntartó helyes vitamintartalmú táplálékok nyújtására, másfelől orvosi ellenőrzése a szervezet szabályozó mirigyeinek és a vele hormonszükségletének megállapítására, harmadszor életrendi kérdés a munka, testedzés, szórakozás és pihenés arányos beosztására, negyedszer az élet örök forrásával: a természettel való érintkezés kérdése a szükséges napozás és levegőzés terén, végül állami beavatkozás kérdése az örökletes betegségek kiirtásával; tehát igen sokrétű munka.« (22.) Sok minden nevelési feladatot foglal magában ez a feladatcsoport is, de ne felejtjük el, hogy »a népegészség ápolása és tökéletesítése: ugyanúgy, mint »a fajegészség« ápolása kifejezetten az orvosi hivatással kapcsolatos egészségügy-szolgálat.

Az előbbiekhöz hasonló kétségek támadnak bennünk akkor, amikor a nemzetszellem nevelésével kapcsolatban a következőket olvassuk: »A nemzeti nevelés egyik alapfeltétele tehát, hogy nemzeti egyéniségünket csak állami függetlenségünkben és önlehető állapotunkban fejthetjük ki, a világnak hasznára csak önrendelkezésünk szabad gyakorlatával válhatunk... A társadalmi igazságosság elvét meg kell valósítanunk a társadalmi, felekezeti és faji korlátok leomlasztásával és ezzel mindazok számára, akik nemzeti életünk gyakorlásában, jövőnk kiépítésében, a magyar állam belső és külső megerősítésében velünk együtt akarnak küzdeni, vagy a történelem során önként együtt is dolgoztak a szabad önfejlődést lehetővé kell tennünk.« (37, 38.). Ez ugyanis éppen úgy a gyakorlati politika és államvezetés feladata, mint az, amit a nemzetet kölcsönös és nemzethit nevelés érdekében tesz kötelelességünk: »Évégett kötelelessége a nemzetegésznek a nemzetközi erkölcs

három ikerszülött elvét: befelé az önmérséklést, kifelé a méltányosságot s ha lehet a népek szeretetén alapuló barátságot, a nemzetlételeknek ezt a hármas emelkedettségét megvalósítani. (41.)

Mindennek a szinte korlátlan feladatkitűzésnek eredménye azután az, hogy abban a táblázatban, amelyben mondanivalóját szemléltetően összefoglalja, a nevelés alanyának (»nevelő közeg«) függőleges oszlopában nemcsak a család és iskola szerepel, hanem a nemzeti élet majdnem mindegyik tevékenységére rendelt közület, sőt maga az egész nemzet is. Így érthető azután az is, hogy amikor ugyane táblázat 6. oszlopában (»közigazgatási szolgálat«) azokat a végrehajtó szerveket sorolja fel, amelyeknek a nemzetnevelés szolgálatára a kötelességük, kivétel nélkül minden minisztérium megnevezésével találkozunk. Sajátosabb szerepet a »közoktatásügy«-nek csak a »nemzeterő« nevelésben juttat.

Anélkül tehát, hogy a szerző jószándéku egyúttal azonban minden tekintetben elfogadható és megszívlelendő megállapításait, kívánságait, a nemzet jövője érdekében hangoztatott követeléseit a legkisebb bíráló szóval is illetnők, rá kell mutatnunk arra, hogy a könyv nem a nemzetnevelés kézikönyve, hanem több annál. A benne foglalt, itt-ott csak röviden érintett, ritkán részletesebben kifejtett anyag tulajdonképpen egy nagy nemzetpolitikai gondolatmenetnek vázlata. A nemzetnevelés alapjainak kifejtésével vagy csak vázolásával azonban adós maradt. Azt csak akkor kaptuk volna meg tőle, hogyha a nemzetnevelésnek pontosabb fogalmából kiindulva ebben a nemzet egész életét szabályozni óhajtó feladat-összefüggésben, annak minden egyes vonatkozásában kimutatta volna a sajátosan nevelői feladatot. Akkor hasznos útbaigazításokat kaphattunk volna arra nézve, mi az, amit ennek az öt feladatosoportnak keretében a nevelés munkásainak el kell végezniök: egyúttal pedig arra nézve is, hol és milyen arányban vannak a nemzetet szolgáló minden hivatásrend munkájában sajátosabban nevelési vonatkozások. Hol, működésének, hivatásbeli tevékenységének melyik mozzanatában vállal egyúttal nevelői, tehát alakító, szellemi hatásokat kiváltó szerepet akár az egészség ügyét szolgáló orvos, akár a politikus, vagy közigazgatási tisztviselő, a kereskedő, iparos, vagy a szülő. Világosan előttünk állott volna, hogy ebből a nemzetépítő, a nemzet jövőjét szolgáló — a könyvben hatalmas arányokban kibontakozó — szövevényes munkából hol, miképpen és milyen módon veheti ki a maga felelősséggel terhes szerepét a nevelés munkása is. Milyen nevelői felelősség hárul egyúttal mindazokra is, akiket bármily természetű hivatásuk a nemzeti közösség szolgálatába állított.

Balanyi György, Magyar Piaristák a XIX. és XX. században. (Életrajzi vázlatok. Agárdi László, dr. Albert István, Bíró Imre, dr. Bíró Vencel, dr. Diósi Géza, Faludi Béla, Fridóczky József, dr. Friedreich Endre, dr. Hantó Gyula, dr. Kanszky Márton, dr. Karl János, Megyer József, dr. Nyers Lajos, dr. Ongrádi József, Öveges József, dr. Papp László, Szentiványi Béla, Szüts Ferenc, dr. Tihanyi Tibor, dr. Tomek Vince közreműködésével szerkesztette —. Budapest, 1942. 465 oldal. Szt. István Társulat kiadása.)

A magyar Kegyestanítórend 1942-ben ünnepelte hazai működésének 300. évfordulóját. A jubileum nem fényes külső körülmények között folyt le, hanem — piarista módon: Kegyeletes vallásos-történeti megemlékező ün-